

EUROPOS PARLAMENTAS: ISTORINIAI FAKTAI

Europos Parlamentas kilo iš išplėtos Europos anglių ir plieno bendrijos (EAPB) Bendrosios Asamblėjos, kuri tapo bendra trijų tuo metu gyvavusių viršvalstybinių Europos bendrijų asamblėja. Vėliau šiai asamblėjai suteiktas pavadinimas „Europos Parlamentas“. Laikui bėgant ši institucija, kurios nariai nuo 1979 m. yra renkami tiesiogiai, pasikeitė iš esmės: iš skiriamų narių sudaryta asamblėja virto renkamu parlamentu, kuris yra pripažįstamas Europos Sąjungos politinės darbotvarkės sudarytoju.

TEISINIS PAGRINDAS

- Pirminės Sutartys ([1.1.1](#), [1.1.2](#), [1.1.3](#), [1.1.4](#), [1.1.5](#));
- Sprendimas ir Aktas dėl Europos Parlamento narių rinkimų remiantis tiesiogine visuotine rinkimų teise (1976 m. rugsėjo 20 d.), iš dalies pakeisti 2002 m. birželio 25 d. ir rugsėjo 23 d. Tarybos sprendimais.

TRYS BENDRIJOS, VIENA ASAMBLĖJA

Isteigus Europos ekonominę bendriją (EEB) ir Europos atominės energijos bendriją (Euratomą), EAPB Bendroji Asamblėja buvo išplėsta, kad apimtų visas tris bendrijas. Naujoji asamblėja, kurią sudarė 142 nariai, pirmą kartą susirinko 1958 m. kovo 19 d. Strasbūre kaip Europos Parlamentinė Asamblėja, kurios pavadinimas 1962 m. kovo 30 d. buvo pakeistas į pavadinimą „Europos Parlamentas“.

NUO SKIRIAMOS ASAMBLĖJOS IKI RENKAMO PARLAMENTO

Prieš pradėdant rengti tiesioginius rinkimus, Europos Parlamento narius (EP narius) paskirdavo kiekvienos valstybės narės nacionaliniai parlamentai. Taigi visi nariai turėjo dvigubą mandatą.

1974 m. gruodžio 9–10 d. Paryžiuje surengtoje aukščiausio lygio konferencijoje buvo nuspręsta, kad 1978 m. ar vėliau turėtų įvykti tiesioginiai rinkimai, ir paprašyta, kad Parlamentas pateiktų naujų pasiūlymų dėl savo 1960 m. Konvencijos projekto pakeitimo. 1975 m. sausio mėn. Parlamentas priėmė naują Konvencijos projektą, kurio pagrindu valstybių ar vyriausybių vadovai, suderinę skirtingas nuomones, 1976 m. liepos 12–13 d. posėdyje pasiekė susitarimą.

Sprendimas ir Aktas dėl Europos Parlamento narių rinkimų remiantis tiesiogine visuotine rinkimų teise buvo pasirašyti 1976 m. rugsėjo 20 d. Briuselyje. Kai Akta

ratifikavo visos valstybės narės, jis įsigaliojo 1978 m. liepos mėn. ir pirmieji rinkimai įvyko 1979 m. birželio 7 ir 10 d.

PLĖTROS ETAPAI

1973 m. sausio 1 d. į Europos Bendrijas įstojus Airijai, Danijai ir Jungtinei Karalystei (pirmasis plėtros etapas) EP narių skaičius išaugo iki 198.

1981 m. sausio 1 d. įstojus Graikijai (antrasis plėtros etapas) Graikijos parlamentas į Europos Parlamentą paskyrė 24 narius, kuriuos 1981 m. spalio mėn. pakeitė tiesiogiai išrinkti nariai. Antrieji tiesioginiai rinkimai buvo surengti 1984 m. birželio 14 ir 17 d.

1986 m. sausio 1 d. (trečiasis plėtros etapas), kai į Parlamentą atvyko 60 narių iš Ispanijos ir 24 – iš Portugalijos, kuriuos paskyrė nacionaliniai šių šalių parlamentai ir kuriuos vėliau pakeitė tiesiogiai išrinkti nariai, Parlamento vietų skaičius išaugo nuo 434 iki 518.

Po Vokietijos susivienijimo Parlamento sudėtis buvo pritaikyta prie demografinių pokyčių. Vadovaujantis Parlamento rezoliucijoje dėl EP narių vietų paskirstymo schemos pateiktais pasiūlymais 1994 m. birželio mėn. rinkimuose išrinktų EP narių skaičius išaugo nuo 518 iki 567. Po ketvirtojo ES plėtros etapo, teisingai paskirsčius vietas naujoms valstybėms narėms pagal minėtą rezoliuciją, EP narių skaičius padidėjo iki 626.

Nicos tarpvyriausybiniame konferencijoje buvo nustatyta nauja vietų paskirstymo Parlamente tvarka, kuri buvo taikoma 2004 m. Europos Parlamento rinkimuose. Didžiausias EP narių skaičius buvo padidintas iki 732 (anksčiau buvo 700). Penkiolikai senųjų valstybių narių skirtų vietų skaičius buvo sumažintas 91 vieta (nuo 626 iki 535). Likusios 197 vietos buvo proporcingai paskirstytos tarp senųjų ir naujųjų valstybių narių.

2007 m. sausio 1 d. į ES įstojus Bulgarijai ir Rumunijai Europos Parlamento vietų skaičius buvo laikinai padidintas iki 785, kad būtų galima priimti EP narius iš šių valstybių. Po 2009 m. rinkimų, vykusių birželio 4–7 d., vietų skaičius sumažintas iki 736. Kadangi 2009 m. gruodžio 1 d. įsigaliojusioje Lisabonos sutartyje numatytas didžiausias EP narių skaičius – 751, kuris iki kitų rinkimų laikinai padidintas iki 754 vietų, per 2009–2014 m. kadenciją prie 2009 m. birželio mėn. išrinktų 736 narių prisijungė dar 18 EP narių pagal valstybių narių ratifikuotą iš dalies keičiantį protokolą, priimtą 2010 m. birželio 23 d. vykusioje tarpvyriausybiniame konferencijoje. 2013 m. liepos 1 d. įstojus Kroatijai didžiausias vietų skaičius laikinai padidintas iki 766, kad būtų galima priimti 12 EP narių iš Kroatijos, kurie buvo išrinkti 2013 m. balandžio mėn. (laikantis Akto dėl Kroatijos Respublikos stojimo sąlygų 19 straipsnio nuostatų).

Vietų paskirstymas buvo dar kartą persvarstytas dėl rinkimų, kurie įvyks 2019 m. gegužės mėn., ir dėl „Brexit'o“ ([1.3.3](#)).

LAIPSNIS KAS ĮGALIOJIMŲ DIDINIMAS

Valstybių narių įnašus pakeitus Bendrijos nuosavais ištekliais ([1.4.1.](#)), sudarytos sąlygos pirmą kartą vadovaujantis 1970 m. balandžio 22 d. pasirašyta Liuksemburgo sutartimi išplėsti Parlamento biudžeto valdymo įgaliojimus. Antroji sutartis tuo pačiu

klausimu, kuria sustiprinti Parlamento įgaliojimai, buvo pasirašyta 1975 m. liepos 22 d. Briuselyje (1.1.2).

Suvestiniu Europos aktu buvo išplėstas Parlamento vaidmuo tam tikrose teisėkūros srityse (bendradarbiavimo procedūra) ir nustatyta, kad sudarant stojimo sutartis ir asociacijos susitarimus reikės gauti Parlamento pritarimą.

Mastrichto sutartimi tam tikrose teisėkūros srityse pradėjus taikyti bendro sprendimo procedūrą ir išplėtus bendradarbiavimo procedūrą kitose srityse, Parlamentas įgijo teisės aktų leidėjo teises. Šia sutartimi Parlamentui buvo suteikti įgaliojimai galutinai patvirtinti Komisijos narius. Tai buvo svarbus žingsnis užtikrinant Parlamento politinę kontrolę Europos Sąjungos vykdomosios institucijos atžvilgiu (1.1.3).

Amsterdamo sutartimi bendro sprendimo procedūra buvo išplėsta įtraukus daugumą teisėkūros sričių ir pertvarkyta taip, kad Parlamentas tapo lygias teises su Taryba turinčia teisėkūros institucija. Nustačius, kad Komisijos pirmininko skyrimą tvirtina Parlamentas, dar labiau sustiprėjo pastarojo vykdomosios valdžios kontrolės galios. Nicos sutartimi toliau išplėsta bendro sprendimo procedūros taikymo sritis.

Nicos sutartis, kuria iš dalies keičiama ES sutartis, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikri su jomis susiję aktai, buvo pasirašyta 2001 m. vasario 26 d. ir įsigaliojo 2003 m. vasario 1 d. Šios sutarties tikslas buvo reformuoti Europos Sąjungos institucinę struktūrą, kad ji galėtų atlaikyti būsimos plėtros iššūkius. Parlamento teisėkūros ir priežiūros įgaliojimai buvo padidinti, o kvalifikuotos daugumos balsavimas Taryboje išplėstas įtraukiant daugiau sričių (žr. faktų suvestinę 1.1.4).

Lisabonos sutartimi (1.1.5) dar kartą išplečiamas ir balsavimo kvalifikuota balsų dauguma Taryboje tvarkos taikymas (pagal naująją 2014 m. lapkričio 1 d. įsigaliojusią tvarką, ES sutarties 16 straipsnis), ir bendro sprendimo procedūros taikymo sritis (ši procedūra išplėsta ir taikoma maždaug 45 naujose teisėkūros srityse). Bendro sprendimo procedūra, dabar vadinama įprasta teisėkūros procedūra, tapo dažniausiai taikoma sprendimų priėmimo procedūra ir apima tokias itin svarbias sritis, kaip bendra žemės ūkio politika ir teisingumo bei saugumo politika. Taip pat padidintas Parlamento vaidmuo rengiant būsimus sutarčių dalinius pakeitimus (ES sutarties 48 straipsnis). Be to, pagal Lisabonos sutartį (iš pradžių įtraukta į nesėkmingą Sutarties dėl Konstitucijos Europai projektą) Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, kurią Europos Parlamento, Komisijos ir Tarybos pirmininkai pasirašė 2000 m. gruodžio 7 d. Nicoje, tapo teisiškai privaloma (4.1.2).

Po 2019 m. gegužės 23–26 d. Europos Parlamento rinkimų tapo aišku, kad Parlamentas visapusiškai taikė Europos Sąjungos sutarties 14 straipsnio nuostatą, kurioje teigiama: „Europos Parlamentas bendrai su Taryba vykdo teisėkūros ir biudžetines funkcijas. Jis vykdo politinės kontrolės ir konsultavimo funkcijas, laikydamasis Sutartyse nustatytų sąlygų. Jis renka Komisijos pirmininką“.

Per 2014 m. ir 2019 m. rinkimus Europos politinės partijos (1.3.3) rinkėjams pristatė pagrindinius kandidatus Komisijos pirmininko pareigoms užimti. Galima drąsiai sakyti, kad sumanymas pristatyti pagrindinius kandidatus buvo sėkmingas, nes 2014 m. spalio 22 d. galutinai išrinktas Komisijos pirmininkas buvo tas kandidatas, kuris

sulaukė didžiausios paramos 2014 m. gegužės mėn. vykusiuose Europos Parlamento rinkimuose.

Udo Bux
05/2019

